

VIGRED * VESTNIK * PROSVETNI ODER

ŠT. 1.

LJUBLJANA, JANUAR 1944.

LETO XXIII.

Govor sv. očeta Pija XII. delavcem**Očetovo veselje**

Vaša Nam tako draga navzočnost, ljubljenski sinovi in hčere, ki vam ure in dnevi teko v trdem delu, da služite kruh sebi in svojim družinam, Nam kliče v spomin veliko misel in veliko skrivnost: misel, da je delo naložil Bog prvemu človeku po grehu, da bi v potu svojega obraza iz zemlje pridobival kruh; in skrivnost, da se je božji Sin, ki je prišel iz nebes in se je učlovečil, da bi svet odrešil, podredil tej postavi dela in je prebil mladost tako, da se je trudil v Nazaretu s svojim krušnim očetom vred. Saj so ga imeli za »tesarjevega sina« (Mt 13, 55) in so mu tako rekli. Vzvišena skrivnost, da je začel prej delati ko učiti, da je bil ponižen delavec, preden je bil učitelj vseh narodov! (Prim. Apd. 1, 1.)

Prišli ste k Nam kakor k Očetu, ki se tem rajši pogovarja z otroki, čim trše se ubijajo dan za dnem, čim večje skrbi in tesnobe jim težijo življenje. K Nam ste prišli kakor h Kristusu — vemu Namestniku, ki ga navdaja ono čustvo ljubezni in usmiljenja do ljudstva, ki je ganilo našega Odršenika, da je nekega dne vzkliknil: »Množica se mi smili« (Mk 8, 2). To sočutje neguje v njegovem srcu sam Bog, ko mu na nerazumljiv način deli svojo moč. K Nam ste prišli kakor k Pastirju, ki gleda v duhu poleg vas še veliko večji del črede, ki mu jo je zaupala božja ljubezen, in ki hkrati z verno vdanostjo pričujočega zastopstva sprejema čustva, želje in ljubezen tolikih daljnih sinov.

Z vsem srcem se vam zahvaljujemo za tako veliko veselje, ki nam daje tudi lepo priliko, da vam spregovorimo do-

brohotno in bodrilno besedo, besedo, ki naj vam bo vodnica, pomočnica in tolažnica v teh muke polnih dneh skrbi in žalovanj.

Modre socialne reforme

Sedanje trde razmere težijo in tarejo množico delavcev bolj ko druge; vendar niso delavci edini, ki čutijo to težo. Vsak sloj mora nositi svoje breme, ki je temu bolj, drugemu manj mučno in nadležno. Ne samo socialni položaj delavcev in delavk zahteva popravkov in reform, ampak vsa zamotana zgradba družbe je potrebna popravil in zboljšanj, ker je v vsem svojem sestavu globoko zmajana.

Toda kdo ne vidi, da je delavsko vprašanje zaradi težkih in različnih vprašanj, ki jih postavlja, in zaradi silno velikega števila članov, ki čakajo odgovora, tako nujno in važno, da mu je treba posvetiti najpozornejšo, najbudnejšo in najljubeznivejšo skrb. Vprašanje, ki je občutljivo bolj ko katero koli! Dejali bi: živčna točka socialnega telesa; toda včasih tudi majava in izdajalska tla; odprta lahkim utvaram in praznim jalovim upom, če kdo pred oko razuma in zagon srca ne stavi naukov pravice, pravičnosti, ljubezni, vzajemnega spoštovanja in sožitja, ki ga z vsem poudarkom uče božji zakoni in cerkveni glas.

Cerkev varuhinja pravičnih teženj delovnega ljudstva

Dragi sinovi in hčere, gotovo dobro veste, da vas Cerkev močno ljubi in da je z gorečnostjo in ljubeznijo ter z živim čutom za stvarni položaj premišljevala vprašanja, ki vas posebej zadevajo — in to ne šele od davi. Naši predniki in Mi

112910

sami nismo zamudili nobene prilike, da smo s ponovnim poučenjem vse ljudi seznanjali z vašimi osebnimi in družinskimi potrebami in stiskami, razglašajoč kot osnovne zahteve socialne sloge teženja, ki so vam tako pri srcu: plačo, ki naj zagotovi obstoj družini, tako, da bo staršem omogočila spojinjevati njih naravno dolžnost, vzgajati otroke in jih zdrave hraniti in oblačiti; stanovanje, dostojno za človeške osebe; možnost, priskrbeli otrokom zadosno izobrazbo in primerno vzgojo, misliti na prihodnost in poskrbeti za čase pomanjkanja, bolezni in starosti. Tem zahtevam socialnega skrbstva je treba ustreči, če hočemo, da družba ne bo vsak čas kipela od prevratnih klic in se zvijala v nevarnih krčih, temveč da se bo pomirila in napredovala v miru in v vzajemni ljubezni.

Toda če so razni socialni ukrepi in ugoditve javnih oblasti še take hvale vredne in čustvo, ki navdaja ne malo delodajalcev, še tako človeško in plemenito, kdo bi mogel zares trditi, da so se taki nameni povsod dosegli? Vsekako delavci in delavke, zavedajoč se svoje velike odgovornosti za občo blaginjo, čutijo in tehtajo dolžnost, da bremen izrednih težav, ki tarejo narode, ne večajo še s tem, da bi v tej uri splošnih in silnih stisk hrupno in z nepremišljenimi zaletmi stavili svoje zahteve. Rajši delajo naprej in disciplinirano in mirno vztrajajo in tako neprecenljivo podpirajo pokoj in korist vseh v socialnem sožitju. Tako mirotvorno slogo duhov zelo hvalimo in vas očetovsko vabimo in spodbujamo, da v njej vztrajate trdno in dostojanstveno. Seveda to ne sme nikogar zapeljati, da bi mislil — kakor smo poudarili že v Našem zadnjem božičnem nagovoru — da je s tem vprašanje že rešeno.

Krivi preroki

Cerkev je varuhinja in učiteljica resnice. Zato poudarja in pogumno brani pravice delovnega ljudstva. Ko se je tako borila zoper zmoto, je morala ponovno opozarjati, da se ne sme dati premamiti čaru vabljenih in abotnih za-

misli in videnj bodoče blaginje in goljufivim vabam in dražljajem krivih učiteljev socialne dobrobiti, ki slabemu pravijo dobro in dobremu slabo. Bahajo se, da so prijatelji ljudstva, pa odklanjajo medsebojni sporazum med kapitalom in delom in med delodajalci in delavci, sporazum, ki vzdržuje in pospešuje socialno slogo za napredek in skupno korist.

Take prijatelje ljudstva ste že slišali na trgih, na shodih, na kongresih; znane so vam njih obljube z letakov; čuli ste jih v njih pesmih in slavonspevih; toda kdaj so še njih besedam sledila dejanja, ali kdaj so se njih upi uresničili? Prevare in razočaranja so doživeli in doživljajo ob njih poedinci in narodi, ki so jim verjeli in šli za njimi po potih, ki še zdaleč ne izboljšujejo, pač pa slabšajo in obtežujejo življenja in snovnega nramnega napredka. Ti lažni pastirji prepričujejo, da mora rešenje priti po revoluciji, ki naj spremeni socialno povezanost ali si nadene nacionalno lice.

Ne socialna revolucija ...

Socialna revolucija se baha, da bo dala oblast delavskemu razredu: prazna beseda in zgolj videz nemogoče stvarnosti! Dejansko vidite, da delovno ljudstvo ostaja vezano, podjarmljeno in utesnjeno pod silo državnega kapitalizma, ki tlači in usužnjuje vse, družino nič manj ko vesti, in spreminja delavce v orjaški delovni stroj. Ne drugače kot drugi socialni sestavi in ureditve, proti katerim se bori, državni kapitalizem vse družije, ureja in potiska v strahotno vojno orodje, ki zahteva ne samo kri in zdravje, ampak tudi premoženje in blaginjo naroda. In če se voditelji hvaležijo s tem ali onim uspehom ali izboljšanjem, doseženim na delovnem področju, in te pridobitve slovesno označajo, tak materialni dobiček nikdar ni dostojno povračilo za odpovedi, ki se nalagajo vsakemu, odpovedi, ki kršijo pravice osebe, svobodo v vodstvu družine, v izvrševanju poklica, v svojstvu državljana in zlasti v življenju po veri in prav tja do življenja vesti.

Ne, dragi sinovi in hčere, vaša rešitev ni v revoluciji. Pa tudi proti pristni in iskreni krščanski veroizpovedi je, misliti samo na svojo izključno in materialno korist, ki je kajpak vedno negotova, in stremi po prevratu, ki naj vziđe iz krivice in iz državljske nepodrejenosti, ter se žalostno omadeževati s krivdo krvi sodržavljanov in uničenja skupnih dobrin.

Gorje tistemu, ki pozablja, da prava narodna družba vključuje socialno pravičnost, zahteva pravšno in primerno udeležbo vseh na dobrinah dežele. Saj razume, da bi drugače narod navsezadnje ne bil drugega kot čustvena utvara, bahaško geslo, krinka posebnih družin, da se odtegnejo žrtvam, ki so nujno potrebne, da se doseže javno ravnovesje in mir. In tedaj bi videli, da bi se spori in notranji boji stopnjevali v resno grožnjo za vse, zato ker je pojem narodna družba izgubil plemenitost, ki mu jo je bil podaril Bog.

... temuč složna in dobrotvorna evolucija

Ne v revoluciji, ampak v složni evoluciji je rešitev in pravica. Sila še nikoli ni drugega delala kakor ob tla metala, ne pa dvigala; strasti podžigala, ne pa mirila, sovraštvo in razvaline kopičila, ne pa bratila tiste, ki so bili v prepiru. Ljudi in stranke je pehala v trdo stisko, da so po boleznih izkušnjah na razvalinah nesloge počasi znova gradili.

Le postopna in pametna evolucija, pogumna in soglasna z naravo more v luči in pod vodstvom svetih krščanskih meril pravičnosti in pravšnosti privedi do tega, da se spolnijo poštene delavčeve želje in potrebe.

Torej ne podirati, ampak zidati in utrjevati: ne odpravljati zasebne lastnine, temelj družinske stalnosti, ampak jo razširiti na vsakega delavca in delavko kot sad vestnega truda, tako da se bodo po nji stopnjema manjšale one nepokoje in drzne množice, ki se zdaj iz mračnega obupa, zdaj iz slepih nagonov predajajo vsakemu vetru krivih nauk in zvičajnim nakanam agitatorjev brez vsakršne morale.

Ne zatreti zasebni kapital, ampak delati na to, da se uredi s pametno čuječnostjo kot sredstvo in opora, da se pridobiva in večja resnično materialno dobro vsega ljudstva.

Ne pritiskati industrije, pa tudi ne dajati ji izključne prednosti, ampak skrbeti za skladno sporeditev industrije z rokodelstvom in poljedelstvom. To pospešuje mnogovrstno in potrebno proizvodnjo domače zemlje.

Pri rabi tehničnih napredkov ne imeti pred očmi edinole čim večji dobiček! Sadovi, ki zoré iz njih, naj služijo tudi za to, da se zboljša delavčev osebni položaj, da bo njegov trud manj naporen in trd, da se v delu, od katerega živi, ojačijo vezi njegove družine na zemlji, kjer stanuje.

Ne delati na to, da bi življenje poedincev spravili popolnoma v odvisnost od državne samovolje. Država ima dolžnost pospeševati občo blaginjo s socialnimi ustanovami, kot so družbe socialnega zavarovanja in skrbstva, in tako dopolnjevati in ugodno dovrševati vse, kar more v njih delovanju podpreti delavska društva in zlasti družinske očete in matere, ki z delom zagotavljajo življenje sebi in svojcem.

Vera v Kristusa in zvestoba Cerkvi globoki korenini bratstva

Rekli boste morda, da je to lepa vizija stvarnosti; toda kako ji bo mogoče dati meso in kri in življenje sredi ljudstva? Predvsem je potrebna velika poštenost hotenja in popolna iskrenost namenov in dejanja v poteku in vodstvu javnega življenja, bodisi pri državljanih, bodisi pri oblasteh. Treba je, da duh prave sloge in bratstva prešinja vse: višje in nižje, ravnatelje in delavce, velike in majhne, z eno besedo vse redove ljudstva.

Ta vaš zbor okrog Nas, dragi sinovi in hčere, ki ga povišuje dejstvo, da so se tu v hiši skupnega Očeta sešli z različnih delovnih področij zastopniki vseh skupin, je za nas dokaz, da vi veste, čutite in razumete, kje ima svoje globoke korenine pristni socialni smisel pesnikove besede o »bratih, ki so str-

njeni v pogodbo eno, vsi narejeni po podobi Enega, otroci vsi rešenja enega: namreč v sveti skupni veri, v isti izpovedi vere v Odrašenika vseh, Jezusa Kristusa, v enaki zvestobi njegovi sveti cerkvi in njegovemu Namestniku. In Mi dvigamo k Bogu Našo gorečo molitev, da bi bilo vse širno, neizmerno ljudstvo delavcev in delavk deležno vaše vere. Gospod naj nakloni, da se odpre v pravici in ljubezni, čeprav skozi različne mnenj in sredstev, pot k onemu dobrotvornemu in mirotvornemu napredku, ki ga Mi tako goreče želimo in ki naj prinese vaši domovini blagostanje in moč v nemajavi in krščanski sklenjenosti.

Gorostasno obrekovanje

Toda Nam ni neznan — in tudi vi ste mogli to skusiti — kako v teh za družinsko in državljansko življenje hudih in težkih časih človeške strasti porabljajo priložnost, da se dvigajo in vzbujajo sumnje in zavijanja besed in dejanj. Tako neka propaganda protiverškega duha trosi med ljudstvo, posebno pa v delavskem sloju trditve, da je papež hotel vojsko, da papež vzdržuje vojsko in za njeno nadaljevanje prispeva denar, da papež nič ne stori za mir.

Morda še nikoli ni bilo sproženo bolj pošastno in nesmiselno obrekovanje, kot je to! Kdo ne ve, kdo ne vidi, kdo se ne more prepričati, da se nihče ni bolj vztrajno na vse načine, ki so Nam dovoljeni, trudil, da bi se vojska ne spro-

žila, in potem, ko se je začela, da bi se ne nadaljevala in ne širila; da nihče ni bolj kakor Mi kar naprej in naprej prosil in rotil: mir, mir, mir!; da nihče ni bolj kakor Mi skušal omiliti njene grozote?

Denarne vsote, ki nam jih daje na razpolago ljubezen vernikov, niso namenjene in se ne porabljajo za vzdrževanje vojske, ampak za otiranje solz vdov in sirot, v tolažbo družin v tesnobni skrbi za drage daljne ali pogrešane svoje, v podpiranje trpečih ubogih in potrebnih. Priča vsega tega sta Naše srce in Naša ustnica, ki si nikdar ne nasprotujeta, ker Mi ne tajimo z deli tega, kar govorimo, in zavedamo se, kako lažno je vse, kar božji sovražniki zapeljivo širijo, da bi zbegali delavce in ljudstvo in da bi iz tegob življenja, ki jih delavci trpe, zajeli dokaz proti veri in bogovdanosti, ki je vendar edina tolažba in edino upanje, ki človeka na zemlji v trpljenju in nesreči podpira.

Ne; Naših govorov in Naših poslanic nihče ne bo mogel izbrisati ali prevrniti v njih namenu in njih vsebini. Vsi so jih mogli poslušati kot besedo resnice in miru, kot zanos Našega duha za pomirjenje sveta in za razsvetljenje oblastnikov. So neizpodbitne priče želj, ki se neizmerne trgačo iz Našega srca, da bi na tej zemlji, dani človeku kot bivališče, ko je na poti v boljše in neminljivo življenje, vladala urejena sloga vsega človeškega rodu.

(Konec v prih. štev.)

Kulturni film

V. Z.

Malokdo si more predstavljati, kaj vse zakriva beseda »kulturni film«. Redki so oni, ki slutijo polno vsebino te besede, zato se čudijo tako blestečemu imenu onega, kar v kinu navadno smatrajo le kot nekaj postranskega kot kratek film ali sofilm, ki pač mora biti dodan igralnemu filmu.

Čudno je res, da se strupu in meču, ki se razvija in teče preko platna, ki odkriva vso globino človeške strasti, priključuje film, ki slika dejstva, kakor

so v resnici. Teh resničnih dejstev se je polastil kulturni film takoj v svojem početku. Začetek filma je sploh začetek kulturnega filma. V svojem početku je torej prodrl do stvari, katere so bile povprečnemu človeku popolnoma neznanne in so se mu zdele pravi čudeži.

Ko je Edvard Mybridge l. 1877. posnel po vrsti 24 slik jezdeca na konju, in jih projiciral na platno pred znanstveniki kot premikajočo fotografijo, se je porodil kulturni film. Znanost se je

takoj oklenila tega filma, zlasti ko so bili spopolnjeni snemalni in projekcijski aparati. Iz prve dobe so še danes ohranjeni zdravniški filmi, ki so takrat vzbujali splošno pozornost.

Tudi tekoče fotografične slike, s katerimi je začel Lumier, Edison in Mes-ser osvajati svet, čeprav so bile le 16 do 20 m dolge, so bile izvršene po načinu kulturnega filma. Neki pariški strokovni list je leta 1896. zapisal: »Na ozkem prostoru, v kratkem času gre mimo nas cel svet. To pa ne v okorelih slikah brez življenja in gibanja, temveč svet, kakor živi in diha, giblje in dela, vse kot v resnici.

Adolf Messner je potem, ko je sestavil uporaben projektor izgovoril besede: znamenite slike zgodovinskega značaja in družabnega življenja v naravni resničnosti... V bistvu je zadeto to, kar predstavlja kulturni film, ki teče v kinogledališču.

Kulturni film posreduje torej tudi znanost, s tem, da predvaja resnična dejstva. Seveda se tu in tam zgodi, kadar so zaposleni s snemanjem nestrokovnjaki, da je potek takega filma dolgočasen. Kulturni film pa ne doseže svojega namena, če se postavi v pozo učiteljev in z dvignjenim kazalcem pravi: to in to morate znati. Znanost mora biti podana po Goethejevem receptu:

Greif nur hinein ins volle Menschen Leben!
Ein jeder lebt's, nicht vielen ist's bekannt,
Und wo ihr packt, da ist's interessant.

Vse kar koli diha življenje, bodisi v znanosti, v umetnosti, v tehniki, v socialnih razmerah, vse to je njegov predmet. Kulturni film ne poudarja le zunanjega videza, temveč prodere tudi v bistvo stvari in gre do bistva, da more pokazati neko notranjo zvezo in smotrnost bivanja. Pot, katero je prehodil kulturni film od svojih prvih začetkov do danes, je bila težka, naporna, dolga ter ne brez napak. Njegove možnosti pa tudi danes še niso izčrpane in omejene. Vsak dan prinaša nekaj novega, bodisi v tehničnem pogledu, bodisi na umetniškem polju. Predvsem pa je danes to dete negovano tudi po državni podpori. Vsako izboljšanje optike ali surovega

filma, vsaka nova aparatúra povečuje možnost prednašanja, glasni zvok ter barva ga le še izpopolnjuje.

Že zgoraj so prišli na sled, da je kulturni film zmožen čas skrajšati ali pa podaljšati. Časovna lupa ali bolje podaljševalec časa, danes dovoljuje, da se sname 1500 slik v sekundi, ker se pa izmed teh brezštevilnih slik more projicirati v eni sekundi le 24 slik je naravno, da se čas projiciranja podaljša v nepričakovano dolžino. Posledica tega je, da se vidijo najhitrejši gibi, kot utrip kolibrijeve peruti ali izstrelak iz topa v počasnem gibalnem razdobju, katere človeško oko ne zazna. Nasprotno pa časovni pospeševalec kupiči prizore, kakor nam jih predstavlja normalno oko. Tak aparat posname podobe vsakih 10 sekund, na platnu pa 240 krat pospeši. Dogodki, torej, ki se odigravajo v naši okolici v eni uri ali enem dnevu se premikajo čez platno v 1 sekundi ali v eni minuti. Tako se zgodi, da moremo slikati rastline, kako cvetlica odpira cvet, torej čutno življenje cvetice, da celo porod oblaka. Kljub temu, da vemo, kako se to zgodi, nam slika vendar daje novo spoznanje.

Naredili so dalekovidno lečo, s katero fotografiramo tudi na 3 in pol km daleč. Tako lahko slikamo življenje najbolj plahih živalic v gnezdu ali ko obhajajo svoje poročne ceremonije.

Nasprotno pa zopet odkriva mikrokineematografija bitje in življenje najmanjših živih bitij in nevarnih povzročiteljev bolezni, nosilcev bacilov, katere je znanost šele pred kratkim odkrila.

Tragedijo — žaloigro v vodeni kapljici se lahko filma, veseloigra življenja med ličinkami se kaže že na platnu. Celozračni in topli tokovi se odkrivajo našim očem. Röntgenska kinematografija pogleda skozi vse obleke in prodre skozi vsako stvarino, kakor skozi steklo. Prsni koš spremeni v filmski prizor, kjer vidimo utripanje lastnega srca in dihanje lastnih pljuč pred seboj na sliki.

Filmski upravnik se oboroži z vsemi mogočimi tehničnimi pripomočki, da doseže svoj cilj. Potopi se v globino morja in snema s podvodno kamero življenje na morskem dnu. Ali se pa pri-

veže na krilo letala in se dvigne v zračne višave, od koder filma prizore v zraku ali na zemlji. Vsaka malenkost mora biti preračunjena in določena. Tudi pri tem filmu se napiše »vrtilna knjiga«, ki tvori njeno podlago. Filmske zvezde so tukaj ne igralci, temveč rastline in živali in nečloveške prikazni iz narave. Vezane so torej na letne čase, na ure in dneve. Če se snemajo ljudje, se pa mora upoštevati zlasti okolje, ki je najbolj merodajno. Zato se izdelava takega filma raztegne na leta in leta, predno doseže svoj cilj.

Zlasti biologi bi nam lahko zapeli dolgo pesem o svojem filmu. Iz tega področja je znan Meterlingov film: življenje čebele ali država čebele in država mravelj.

Tudi vsako drugo področje naravoslovja, tehnike, modroslovja, umetnosti in zgodovine, mora podajati tvarino v neki harmonični strnjivosti. Njeno področje je torej v resnici cvet in sicer tak kakršen je: »kakor diha, dela in giblje«. Pokaže nam bitnost kot zanimivo dogodivščino.

Prvo mesto pri izdelovanju kulturne-

ga filma zavzema v Evropi Nemčija. Od leta 1932. se je število kulturnih filmov dvignilo od 964 na 1300 v letu 1936. V zadnjih letih se je produkcija še povečala in celo sedaj med vojno ni prenehala, temveč celo napreduje. V marsikaterem mestu so kino gledališča, ki poleg tednika predvajajo izključno kulturne filme. Predvsem podajajo potovalne filme: Uganka votline v pragozdu ali pa Skrivnost Tibeta, ki so najbolj obiskani sodobni filmi. Ko se je l. 1942. osredotočila filmska industrija v Nemčiji, so se tvrdke Bavaria-Filmkunst, Prag-Film, Ufa, Wien-Film, posvetile temu filmu. Prve zvočne posnetke iz narave v naravnih barvah je ona posnemala.

Država sama je osnovala »Deutsche Kulturfilm Zentrale«, kjer je sedež vsega prizadevanja za ta film. Tudi revija: Reichswoche für den deutschen Kulturfilm je državna ustanova. Iz vsega tega spoznamo velik pomen kulturnega filma za šolo, za ljudsko prosveto in znanost. Upamo, da bo tudi v Ljubljani kulturni film odprl svoj hram v Slovenskem domu.

Knjižnica

Slovenčeva knjižnica je izdala v zadnjem času sledeča dela, ki spadajo v »Ljudsko knjižnico«, katere ne more pogrešati tudi nobena društvena knjižnica: **H. Bordeaux: Raymonda**, povest, ki se je hitro razširila med francoskim narodom in bo tudi pri nas zeločitana.

Joža Tomažič: Pohorske bajke. Hvaljevdno je, da se je zadnje čase zanimanje za naše narodno blago tako

dvignilo, da se kaj hitro dvigajo narodni zakladi v obliki pravljic, legend in bajk. Tako nam tudi ta knjiga odkriva skrite bisere, ki jih hrani lepo Pohorje.

R. Rudan: Argonavti. II. del. Kdor je prečital prvi del Argonavtov, bo z veseljem spremljal Jasona po Donavi. Savi in Ljubljani tja do Vrhniške in dalje preko Krasa in Jadrana.

Kulturni obzornik

V Brežicah ob Savi so nedavno odprli novo glasbeno šolo. Ob otvoritvi so nastopili z raznimi glasbenimi točkami gojenci visoke državne glasbene šole iz Eggenberga.

Kmečki izobraževalni tečaj. 22. novembra t. l. se je začel v Celju izobraževalni tečaj za podeželsko ljudstvo.

Kuharski tečaj, in to že drugi, se je vršil v Gorjah pri Bledu.

Knjižničarji bodo z veseljem sprejeli vest, da se je v Leipzigu posrečilo bratoma Brehmer izpopolniti stroj, s katerim je možno hitro in poceni vezati knjige z žico, kar bo pocenilo vezavo in jo pospešilo.

Slovenska mladinska igra

Martin Jevnikar — Nadaljevanje

14. Naša zvezda (1931/32—1940/41)

Dijaški kongregacijski list. Naša zvezda je prinašala večinoma zborne deklamacije, primerne dijakom in dijakinjam. Iger je malo, a tudi te so dijaške.

1. Vitez naše ljube Gospe. Po nemškem. 1931/32. — Vitez z mečem in rožnim vencem čuva nedolžnost, a Posvetnost ga za hip premoti, hitro pa se povrne k Bogu, premaga satana in tudi sam pade. — To je misterij. Spisal ga je Rosenhag. Je močan in globok, primeren za kongregacijske proslave. Izšel je tudi v samostojni knjigi.

2. Za Krista z Marijo. P. P. 1931/32. — To je zborna deklamacija.

3. Marija — novega svetá Gospá. A. S. 1932/33. — Zborna deklamacija.

4. Sveta noč v zvoniku. Hrm. Dim. (mlad.). 1932/33. — Bolni Tonček, sirota, stanuje z dedom v zvoniku. Sv. noč je. V kotu so jaslice, a jih bosta odgrnila šele po polnočnici. Obiščeta ga zdravnik in duhovnik. Ker Tonček spi, odideta z dedom zvonit. Tončku se prikaže angel Gabrijel; odgrne mu jaslice in ga popelje k materi. — Svetonočna slika siromašnega, bolnega dečka. Igra je močna in dobro podana, lepe misli, kratek in jednat slog. Le stanovanje v zvoniku je tuje našim razmeram. Je prevod.

5. Hvalnica. Zborna deklamacija, ki jo spremlja harmonij. Jožef Kastelic. 1933/34.

6. Iz teme k luči. Marijanska igra v treh dejanjih. Dr. Joža Lovrenčič. 1933/34. — I. dej.: Pavel je sirota; mati mu je umrla, oče je moral kot luteranec pobegniti na Nemško, ded Primož je prikrit luteranec. Vzel ga je iz jezuitske šole. V sanjah se prikaže Pavlu Marija in mu naroča, naj se njej priporoča. Pridejo njegovi sošolci s patrom Čandkom in ga povabijo na jezuitsko pristavo. II. dej.: Na pristavi okrase Marijino znamenje, molijo in pojejo. Pavel takoj spozna Marijo in jo prosi, naj spreobrne deda. Ded ga pokliče domov. III. dej.: Ko ded ošteva Pavla, se vrne njegov oče brez roke. V tujini se je spreobrnil. Zdaj spreobrne tudi deda. Pavle bo smel spet v jezuitske šole. — Igra se godi v Ljubljani leta 1618. Je precej priložnostna. Nima pravega prijema, zgradbe, ne raste, večinoma so sami pogovori

brez dejanj. Posamezni prizori so tradicionalni, prav tako obdelava. Spreobrnjenja so zelo hitra in pri dedu neutemeljena.

7. Svečeniku. Jože Kastelic. 1933/34. — Je zborna deklamacija.

8. Mi smo otroci iz zarje rojeni. (Brez podpisa.) 1934/35. — Zborna deklamacija.

9. Mladina hoče evharističnega kralja. Lojze Jože Zabkar. 1934/35. — Je zborna deklamacija.

10. Kongregacijska proslava. P. Vrtovec S. J. 1935/36. — Zborna deklamacija.

11. Veseli del rožnega venca. Za dekliški oder prosto po nemškem priredil J. D. 1935/36. — Je neke vrste zborna deklamacija, zelo razgibana, globoka, lepa in jasna.

12. Znamenje z neba. Poldo Tone. 1938/39. — Je zborna deklamacija.

13. Magdina žrtev. Igra iz dijaškega življenja v šestih slikah. Janko Mlakar. 1939/40. — Dejanje se godi v osmi šoli. Bolna Magda se žrtvuje za spreobrnjenje svojih brezverskih sošolk. — Igra je napisana v Mlakarjevem slogu, vendar humor ne odtehta prevelike gostobesednosti. Ni prave dramske zgradbe, dogodki se ne razvijajo drug iz drugega, ampak so nanižani drug poleg drugega. Če ne gre drugače, si pomaga pisatelj z naključjem. Primerne je samo za starejše dijakinje.

14. Molitev za mir. Po svetopisemskih motivih. M. K. 1940/41. — Je zborna recitacija v prozi.

15. Prilika o devicah. Jože Cukale. 1940/41. — Zborna deklamacija.

15. Razori (1933—1939/40)

Razori so bili mladinski list v Mariboru. Prinesli so šest iger, izmed katerih pa nobena ne zasluži tega imena. Vse so priložnostne, kratke in slabe, nobena ni zrela za na oder.

1. Razbojnik Moroz. Miran Jarc. 1934. — To je lutkovska burka v enem dejanju. Napravljena je po Milčinskega Tolovaju Mataju. Dobra stvar.

2. Cvetice. Pavel Kunaver. 1934. — Anica se vrne z izleta in prinese cvetlice. Ponoči se ji v sanjah prikažejo in se pritožujejo, zakaj jih je odtrgala. — Misel je: Ne trgajte cvetlic! (Se bo nadaljevalo.)

Nekaj besed o deklamaciji

Deklamacija, govor, recitacija in gledališka igra so štirje načini izražanja misli z govorno besedo. Z njimi hočemo v živem in osebnem stiku zajeti in prepričati

poslušalca umsko in čustveno. Glede tega je najmanj zahtevna recitacija. Z njo poslušalcu podamo besedilo, ne da bi ga čustveno posebno barvali. Zato izbiramo za

recitacije navadno besedila v nevezani besedi, ki pripovedujejo kako dogajanje, čustva pa bolj opisujejo kot neposredno podajajo. Recitacija pa kljub temu zahteva pravičen smiselni poudarek vsebine. Z glasom nakazujemo osnovno ubranost zgodbe. Na dramatskih mestih, kjer recitator ne pripoveduje samo, temveč podaja premi govora kake osebe, značaj in čustvenost tiste osebe le nekoliko naznačimo.

Pri deklamaciji pa je vse bolj viden čustveni in dramatski poudarek. Za deklamacijo jemljemo besedila pripovednega značaja, najljubše pa so nam pesmi z bleščečim jezikom, ki v napetem izrazu slikajo duševno ubranost. Seveda pa ni nujno, da bi morale biti ravno lirične izpovedne pesmi, govoreče v prvi osebi. Posebno hvaležne so pesmi, ki izražajo doživetja skupnosti ter usmerjajo misli in čustva dojemalcev za določen namen (na primer Zupančičeva Naša beseda). O deklamaciji nevezane besede skoraj ne moremo govoriti, kajti deklamator mora podajati besedilo ognjevit in ne sme biti samo nepristranski pripovedovalec, kakršen je večidel pisatelj. Dramatska mesta povesti so seveda izjema. Te moremo izločiti in jih tako rekoč dramatizirati igrati, ne pa deklamirati. Pač pa so za deklamacijo zelo uporabne pesmi izrazito pripovednega značaja (na primer Aškerčeva Mejnik ali Gregorčičeva Soči in Hajdukova oporoka). Te pripovedne pesmi so navadno zelo razgibane, dramatične in ne naštevajo hladno samo zaporedja dogodkov.

Vendar se deklamacija loči od igre. Deklamator namreč ne sme nikoli vzbujati videza, da igra kako osebo (bodisi pesnika v lirski pesmi ali recimo hajduka v Hajdukovi oporoki). Vedno moramo imeti vtis, da govori deklamator za svojega najboljšega prijatelja, katerega misel in čustvo tako verno predstavlja kot nihče drug na svetu. Iz tega osnovnega pravila izhajajo vse zahteve za pravilno moč čustvenega izraza. Deklamator ne sme vzbujati videza resničnega življenja. Saj mu za to deloma manjka tudi tehničnih sredstev, deloma pa ga pesem z vrsticami, kiticami, rimami in ritmom odnaka od realističnega izraza življenja. Pesem nam v strnjeni obliki, v lepoti izraza, ki nam opaja srce in dušo, poje o življenju duše in telesa. Zato mora tudi deklamacija nositi vse značilnosti pesmi v njenem izrazu in v lepotnem načinu, s katerim nam posreduje svojo misel.

Za živi instrument, kot je človeški glas, ni mogoče postaviti splošno veljavnih pravil. Zato bo vsaka deklamacija izraz posameznikove lepote kulture, njegovih sposobnosti in njegove osebnosti. Vendar je za vsakega deklamatorja nujno potrebno, da si do kraja osvoji besedilo. Preiti mu mora v meso in kri, v razum in srce, da je vsa njegova notranjost ubrana na

isto struno, na katero je zapel pesnik. Za tako ubranost je seveda potrebna tudi daljna priprava. Ta je v glavnem ista kot za igralca. Z branjem, poslušanjem in opazovanjem si mora širiti duševno obnebo. Spoznavati mora pesnike v njihovih delih in v njihovem življenju. Poznati mora značilnosti posameznih ustvarjalcev; tako se bo izognil nevarnosti, da bi napačno dojel kakega pesnika. Včasih šele poznanje celotnega pesnikovega dela odpre pot za razumevanje posamezne pesmi.

Nadaljnja priprava za deklamatorja je izobraževanje izgovora in pravilnega slovenskega zbornega govora. Nikjer tako strogo ne pazimo na pravilnost izgovorjave kakor ravno pri deklamaciji, saj tu podajamo izbrušeno pesnikovo misel skoraj izključno z govorom. Obrazna mimika le neznatno sodeluje, kolikor je povezana z izrazom samim. V splošnem naj bo obraz tudi za pravilno tvorjenje glasov ubran v rahel nasmeh, ne pa krčevit. Kretenj pri deklamaciji sploh ni, roke mirno vise ob telesu. Glede izgovorjave v zbornem govoru ne mislimo podajati navodil, le to naj poudarimo, da laže igralcu spregledamo nepravilnost v izgovorjavi kakor pa deklamatorju, čigar govor mora biti do kraja brezhiben, saj ga čustvo ne sme zavesti v vrtnec strasti.

Pesem ima svoje zunanje značilnosti, ritem in rimo. Vsako pretiravanje teh metričnih posebnosti v deklamaciji je napačno. Jasno pa je hkrati, da teh pesniških odlik ne smemo zanemariti ali celo grešiti zoper nje. Govor naj teče gladko, čustveni poudarek naj bo smiselno izbran in neodvisen od ritma pesmi, vedno pa moramo na dnu čutiti ritem, ki daje govorniku polet. Mislimo kot v prozi, a govorimo kot v pesmi. Glede čustvenega poudarka ni mogoče postavljati pravil. Pesem bo pravilno čustveno barval tisti, ki jo je razumel in je tudi igralsko toliko zrel, da zna zahtevano čustvo izraziti. Navadno je v nekaj besed položeno občutje, ki je pri drami mogoče posledica celega dejanja, to občutje pa je treba z danimi skupnimi besedami polno podati. Zato je treba vsaki pesmi tenko prisluhniti, sicer pojdemo mimo nje kakor slepci mimo sonca. Pri iskanju in podajanju posameznih čustvenih odtenkov ne smemo nikdar izgubiti izpred oči celotne pesmi. Ne razdrobimo je na majhne domislice, ki vse skupaj ne bi povedale tega, kar pesem hoče. Tudi zunanje okolje vpliva na način deklamiranja. Premisliti je torej treba število in vrsto poslušalcev. Dalje je različno podajanje deklamacije odvisno tudi od deklamatorjeve osebe.

V čast in veliko kulturno korist nam bo, če bomo razvili deklamacijo v njeni pravi in nepopačeni obliki.

Bežecha leta

Silvestrovi zvonovi so oznanili, da se poslavlja leto od nas. Zdi se nam, da so to le odmevi lanskih silvestrovih zvonov, saj nam zvene v ušesih še lanska novoletna voščila...

Tako hitro je odšlo mimo nas dva in petdeset tednov in tri sto pet in šestdeset dni! Sonce je vzhajalo in zahajalo, dan se je vrstil za dnevom. Prihajali so v neprekinjeni vrsti in zdaj moramo tudi to leto prišteti k onim, za katerimi nas obhaja lahna in tiha žalost, ker so nas zapustili. Nič drugega nimamo od njih pričakovati, kakor sto in sto spominov, ki iz preteklosti vstajajo v naše veselje, v našo žalost, v našo obtožbo, v naše kesanje...

Čudna resničnost je v človeškem življenju. Tam se rodi človek v novo življenje, tu se poslavlja drug in odhaja od tod. Zadnji dan leta se ozira oko nazaj k prvemu dnevu in preišče dolgo vrsto vsega tega, kar se je zgodilo, kar je mimo šlo dela in težav, bolečin in trpljenja, sončnih in senčnih ur.

Marsikdo ni več dočakal konca leta, dasi je pri sebi računal še na desetletja. Marsikdo, ki bi mu slovo od sveta ne bilo težko, pa še nosi težo svojega življenja tiho dalje. Tako hodijo milijoni in so hodili že stoletja. Vedno novo potovanje in spreminjanje, hitro se menjajoča slika na enem in istem torišču. Vsi, vsak izmed njih se trudi in nosi svoj križ. Mnogoteri se zgrudi in ga mimo hiteči puste za se-

boj ter brze dalje. Leto za letom pa trpe dalje vsi...

O, leto strahot, trpljenja in bolečine našega slovenskega naroda! — — —

Odpirajo pa se vrata novega leta. Tisoči in tisoči že stojijo ob vratih, da se predajo novemu upanju in novemu hrepenjenju: za srečno novo leto. Pozabili so vse prevare preteklega leta in mnogih prejšnjih let in upajo na novo bližajočo se srečo. Jutri pa že pride trpka skrb vsakdanjosti in pokaže, da tudi to leto ne bo brez križev in težav in bridkih prevar.

Toda to nas ne skloni! Marsikatera ovira se da premestiti. Ako so naše želje skromne, ne bo toliko prevar; kdor se le sanjavo ozira v bodočnost, tega ne bo sreča posili iskala! Tam daleč se skriva, treba jo je najti in ugrabiti. Tudi v hudih dneh glavo pokonci! Bolest in solze premagajmo in: naprej, naprej!

Ni od danes na jutri in tudi ne že poputiranjem, da bomo zagrabili svojo srečo. Novo leto ima mnogo dni in vsak izmed njih je opeka k stavbi naše sreče. Vsak novi dan s svojimi dolžnostmi v poklicnem življenju gradi zgradbo naše sreče in vsako novo leto jo dviga za eno nadstropje. Daleč, visoko nad oblake se bo dvignila — v večnost. Tam bo končana...

Ko bodo leta tega življenja ali hitro ali počasi preminila, se bo pričelo novo leto večnosti, ki ne bo nikoli minilo. — —

In mi?

Potoki krvi so namočili našo sveto slovensko zemljo. Ni bila to kri sovražnikov, ne tujcev, nego kri slovenskih sinov in hčera, očetov in mater in slovenskih otrok. Krvnik ni bil tujec, nego domačin, Slovenec, rodni brat.

Kaj naj storimo? Najprej nam ni treba ničesar storiti, ampak nekaj postati. To moramo postati, kar so bili ti, ki so padli za svoje prepričanje, kar so komunisti vse doslej in bodo tudi nadalje sovražili in preganjali, kar je bilo pred vojsko mnogokje predmet zasmeha in prezira: kristjani, pravi katoličani.

ni moramo postati! Moramo postati!

Ni treba, da bi se vera obnovila, pač pa mi — verniki. Ni dovolj, da vero imamo, ampak jo moramo živeti!

Ko se bo to zgodilo, potem bo tudi nujno treba doslej ozko na sebe usmerjen pogled obrniti v okolje — na živo celoto družine.

V središču ljudske in narodne skrbi bo morala stati družina, ako naj še obstoji naš slovenski narod. Vendar bo slovenska

Poravnajte zaostalo naročnino!

družina manj potrebovala državnega varstva, kakor pa močnega zasidranja v resničnost življenja. Spoznati moramo, da družina ni samovoljna naprava, ampak od Boga ustanovljena celica za množitev človeškega rodu, tudi našega slovenskega naroda.

Ta novi duh, iz katerega edino more

iziti pozitivna nova preobrazba družine in družinskega življenja, je duh božje vsebine življenja in njegovega torišča. Novi red v družino in družinsko življenje, ki ga predpisuje stari dekalog! Ta novi red je pogoj za naš obstoj. Ta duh novega reda pa bo tudi dovolj močan, da premaga vse ovire, tudi komunizem.

Nove brazde

Janez Kmet

I. Mojskrea

Sunkoma se je Julka dvignila od šivalnega stroja, pokleknila na klop in se sklonila skozi okno.

»Tine, bodi pameten! Lepo te prosim!«

V njenem pridržanem glasu je trepetala bojazen, na obrazu se ji je pokazala vznemirjenost.

»Ne boj se, Julka!«

Pod oknom je počasi stopal Tine. Komaj se je ozrl okoli sebe, poravnal klobuk, ki mu je izzivalno visel na desno uho, in se prešerno zasmejal. Julko je smeh zabolel. Že je hotela zaklicati drugič, pa se je že skril za tnalom. Povesila je glavo in zakopala obraz v dlani. Ni mogla mirno misliti. Vzravnila se je, potegnila z vratu centimeter ter ga vrgla na šivalni stroj. Naprstnik se ji je zakotalil po tleh; ni ga pobrala. Zagledala se je v dehteče rože; toliko spominov se je zbudilo v njej, da jih misli niso obsegle. S trepetajočo dlanjo je težkala rdeče cvetove, ki so se v slapu spenjali po zidu. Niso ji izvabili smeha, zdeli so se ji krvave kaplje, ki so jo strasile. »Tine, Tine,« je vzdihnila. Pogled ji je splaval po dolini in vaseh, ki so se, z lahno meglico odete, skrivale pred vročim soncem.

Gozdovi po širokih obronkih so rumeneli, koruza se je po njivah zvijala v soparici. Zavrela je sapa, nagelj na oknu se je razživel. Julki so se misli potapljale v preteklost. Bilo je kakor včeraj, ko se je Tine pred poldrugim letom ustavil pred hišo. Občudoval je rože, kar prehvaliti jih ni mogel. Potlej se je naslonil na okno.

»Julka, mi daš nageljček za na pot? Jutri grem!« Zardel je kakor otrok; Julka je bila v zadregi.

»Vzemi si ga! Zdrav se vrni!«

»Vzel bi ga lahko na katerem koli oknu v vasi, pa bi mi nobena ne rekla žal besede. Iz tvojih rok bi ga rad, Julka, da bom vedno v tujini mislil nate.«

Še danes Julka čuti, kako je bila ob tistih besedah zbegana. Odstrigla je tri težke cvete, nato posegla še na drugo okno, odlomila najlepši vršiček rožmarina, naredila šopek in ga dala Tinetu. Zavriškal je v rastoči mrak, ona pa je od neke tajne bolečine zaihtela in še dolgo strmela za njim.

Sama ni vedela, kdaj je srce vzplamtelo zanj. Kar nehote in nevede ga je hvalila; čisto nalahno, tiho in globoko se je vrnil v njene misli. Najljubši so ji bili pogovori o njem. Zavedela se je šele, ko so jo dekleta začela dražiti in namigavati na Tineta. Pogosto se je začel oglašati, sedal je na klop pri oknu, da je Julki gledal naravnost v obraz. Bilo ji je nerodno; ni si ga upala pogledati. Nikdar se ni z besedo dotaknil, nikdar ni ona omenila tega, kar so vedeli drugi: Julka in Tine se imata rada.

Od tedaj je trpela. Najrajše bi mu rekla, da naj se drug drugega izogibljeta, a si ni upala. Zdel se ji je lep, postaven, poln moči in zdravlja. Iz oči mu je žarela pomlad. Njegova podoba je rastle v njenem srcu...

V pismih od vojakov se ji je razkrival vedno bolj. Tožilo se mu je po domu, po lepih nedeljskih popoldnevih, po vasovanju, po vsem... Nikoli ni zapisal, da mu je dolgčas po njej, a iz njegovega molka je čutila, da vedno misli nanjo. Tudi Julki se je včasih ustavil stroj, da sama ni vedela kdaj, in je uprla zasanjene oči skozi okno v dolino ter v mislih hitela k njemu. Nekoč bi mu rada odpisala, pa ni mogla

ničesar spraviti na papir, čeprav so se ji misli kopičile v srcu. Bala se je vsake besede. Zaprla je samo na eno stran napisano pismo, zraven pa priložila rdeč nageljnove cvet.

Ko je prišel domov, se je najprej oglašil pri njej. Visok, rdečega obraza, nasmejan in vesel ji je segel v roko. Še očeta je pozdravil. Ta se je precej spustil v pogovor. O, Tine, kakšen fant! Kakor hrast. Tudi oče ga je občudoval.

Potlej je spet pogosto prihajal vasovat. Domači o tem niso nikoli govorili. Oče je molčal. Julko je skrbelo, želela je besed, molk jo je pekel. Slutila je, da oče ve vse in da bo nekoč spregovoril trdo in neupogljivo. Lovila je njegove misli. Tončka pa se ji je samo nasmihala. Julka je videla, da se oče oprijema Sitarjevega Matevža. Tako je bil z njim prijazen kakor redkokdaj z domačimi. Ob nedeljah sta se dobila pred cerkvijo in kar narazen nista mogla. Ob delavnikih sta se ob govarjala na daleč, se šalila in gospodarila. Grunt bo imel Matevž, grunt, kakršnega nima vsak v fari...

»Bog ve, kaj oče misli?« je ugibala Julka. Saj ni za grunt, šivilja bo ostala. »Ali ne, Tine?« se je v mislih branila tesnobnih slutenj. Tine ima majhno domačijo. Hodil bo na delo, ona bo pa šivala...

V takih trenutkih je spoznala, kako je nesrečna brez matere. Le ona bi jo razumela. Vse bi ji lahko povedala, zdaj pa nima človeka, ki bi mu razodela svojo bolečino. Tončka bi prasnila v smeh, oče bi zarohnel. O, mati! Ko bi jo mogla prikliti! Še spomniti se ne more, koliko let že počiva v grobu; pljučnica jo je bila tako hitro pobrala.

Zdrznila se je, ko se je nenadoma zbudila iz sanj. Priprla je okno in sedla za šivalni stroj. Boleče se je zasmejala. Otročja se ji je zdela misel na Tineta. Saj nima prav za prav nič in ona prav tako nič. Samo v upih si gradita dom, a nade tolikokrat varajo. Čimdalje bolj je čutila, da oče ne mara Tineta. Ali ga sovraži? Zakaj?

Domislila se je žegnanske nedelje. Tine jo je spravil v gostilno. Saj se je branila, a zameril bi. Prav gotovo bi več ne prišel v vas. Polna hiša je bila fantov in deklet. Še Poljci so pritisnili. Vse popoldne se je slišalo petje in harmonika. Matevž je tudi

pil pri fantih. Pogledoval je po njej in jo lovil z očmi. Kmalu je prišel k njej s kozarcem.

»Julka, pij!«

Zardela je in skrivaj pogledala Tineta. Ta je stisnil ustnice.

»Danes bom dajal za pijačo jaz« je siknil.

»Tudi jaz lahko, saj imam več ko ti,« je zabrusil Matevž. »Julka, pij!«

Ni se mogla ustavljati. Komaj je zmohčila ustnice, že je odmaknila kozarec.

Tine je kar zelenel, ko je Matevž prisedel k njej in ji šepetal na uho. Julka se je smejala. Vino se je je prišlo. Kaj ji je bilo, da se je razgovarjala z njim? V Tinetu je divjalo, oči so se mu svetile v čudnem ognju.

»Kdo te je klical?« se je razkačen dvignil in zbil Matevžu kozarec iz rok. Vino se je razlilo po Julkini obleki.

»Ti, berač,« je vzkipek Matevž. Zalitev ga je zaboletel. Julka je planila vmes.

»Kdo je berač?«

»Ti, ti pes, ki laziš za dekleti!«

Tine je zagrabil steklenico in jo vrgel proti Matevžu. Ta se je urno izognil, razbila se je na drobne kosce ob steni. Matevž se je zagnal v Tineta, temu je spodrsnilo, da se je komaj ujel za mizo.

»Se bova že še videla!« je zažugal Tine in v dno duše ponižan izginil iz gostilne.

Oh, in potlej so doma vse zvedeli. Menda je že vsa fara govorila, da sta se Matevž in Tine stepla z avtorja Julke. Grinečo Mano je najbolj zadelo. Vzdihovala je, kakšne so zdaj punčare, malo so vredne, še pljunil ne bi človek pred nje. Dekleta so se hihetale, fantje norčevali. Štepec je pa kletel in razsajal kakor neumen. Sramoto je Julka napravila hiši. Prepovedal ji je še kdaj govoriti z Vrhovčevim Tineto. Vsa imena mu je dal, vse mu je rekel, samo človek ne.

Vzravnila se je in popravila lase, ki so se ji usuli na sence, in zaihtela. Ničesar ni videla pred seboj, le oče, Matevž in Tine

Poravnajte naročnino še ta mesec in pridobivajte nam novih naročnic, ker s tem omogočate redno izdajanje našega lista!

so se vrstili pred njenimi očmi. Tine se je samo pod oknom oglasil, več ne bo prestopil praga. »Tine,« je zatrepetala. Nekaj strašnega ji je sililo v dušo. Ali bo prenesel žalitev v gostilni? Tako ga je prosila, pa se tudi za las ni vdal. »Tine, za vedno se mi boš zameril!«

V vežo je stopila Tončka; prišla je z njive. Julka je z roko potegnila preko objokanih oči, se sklonila globoko nad stroj in ga pognala.

Julki so tekli dnevi počasi in trudno. Tudi pri šivanju se ni mogla zamotiti. Zvedavo je prisluškovala govoricam v vasi. Zvedela je še preveč. Julka in Tine sta bila vedno v škrbastih zobeh, žegnanska nedelja pa že stokrat obrana od jutra do večera. Očetu se je nabiral srd v duši, a ni se izdal niti s pogledom. Tudi Julko je včasih kljubovalno prišlo, da se je posmehovala. Zdelo se ji je, da zaničljivi smeh ponižuje in žali vso faro: »Še za druge naj se prepirajo fantje, če se hočejo!«

Zvečer je prišel Tine. Pa se je prav malo pomudil. Saj ga je tako prosila, naj je ne hodi klicat. Da se ne bo nikoli več oglasila, je rekla. Bala se je očeta. Tončka je spala pri njej, vse bi povedala očetu. O Matevžu ni črhnila, a videla je, kako je ponižan. S klobukom je zakrival oči. Z obraza mu je brala maščevanje. Kaj mu hočeš, Tine? Si sam kaj drugačen? Saj je tudi Matevž prijazen in z očetom sta taka prijatelja.

Pšenica je zorela počasi in lepo, kot že dolgo let ne. Rja se je tudi dotaknila ni. V zlatih valovih se je zgibalo polje.

Julka se je zastrmela v dolino. Po bregovih nad temnozelenim plaščem gozda je šepetalo v lahnem vetru težko klasje. Zdelo se ji je, da šepet in opojni vonj zalivata Breg, silita skozi odprto okno in božata njen bledikasti obraz. Ob večerih je vselej slonela na oknu in se potapljala v prijeten hlad dihaajoče narave. Prešinjala so jo mehkobna čustva, da bi tako čakala do jutra, in drgetala pred nečim sladkim in omamnim, da bi zavriskala kakor razposajen fant. In kadar se je dvignila pesem, je prisluhnila s široko odprtimi očmi. Vaški fantje so peli, vsakega je poznala po gla-

su: Smrekarjevega, Zamanovega, Škarpovega in druge. Tineta in Matevža ni bilo med njimi. V Dolu je zalajal pes in utihnil, nekje daleč se je čulo drdranje voza. Visoki glasovi so plaval nad vasjo, se zalatavali v šepetajoče grmovje in šumeče hraste na drugi strani doline. Takrat je vzdrtelo v Julki, poklicala je Tineta z imenom, ki ga samo on razume: čakam te, Tončka že spi. Pridi, Tine!...

Pri žetvi je tudi Julka poprijela. Zagrnila je šivalni stroj, v predalček spravila šivanke, sukance in mere, vzela srp in šla s Tončko zgodaj na njivo. Nihče je ni silil, a čutila je očetov pogled. Ne mogla bi prenesti očitka: boš tudi v pšenični žetvi sedela pri šivanju? Saj je že včasih delala po njivah, a kaj prida še nikoli. Roke so ji bile omladne in mehke. Dlani je ovila z robcem, rdečo ruto zamarušila na glavo, opasala bel predpasnik, pa je bila ljubka in prikupna kakor nageljček na njenem oknu. Prvi dan je bila neugnana, kakor bi ji bila žetev igrača. S Tončko sta vzeli kar počez čez pol njive, preželi prvič in drugič in zvečer je kaj malo ostalo. Še oče se je čudil: kot vihar sta, saj vendar ne gori voda, je zadovoljno kimal, pred njima pa ni rekel nič.

Ko bi le ta otrok ne bil tako neumen! Za Tineto tišči, ki nima nič drugega kot neumne sanje. Kaj bo pa Micka, Stefan, Janez? Vsi bodo hoteli doto. Razpotegnili bodo tiste zaplate. Matevž pa je vendar gruntar. Zemlja je nekaj, vse drugo je nič! Ne bo me!« se je jeklenil. »Naj pa gre z njim pod krivo brezo! Dote pa ne bo dobila niti solda ne! Kar pod nosom naj se obriše. Šivalni stroj je tudi moj, jaz sem ga kupil!...«

Včasih ga je dražilo, da bi vzrožil in ji povedal enkrat za vselej. Spomnil se je rajnke matere, kako je znala čuvati mir v hiši. Ne vem česa se je bolj bala kakor prepira. O, tudi sedaj bi bilo vse dobro, če bi... Zaobrnila se bo v grobu, pri nas ni več tako kot včasih. Punčari norita, prave gospodinje ni pri hiši...

Temne misli so mu polnile srce, polne očitkov in tožb, ko je znašal snope na kupa, da bo zvečer speljal v kozolec. Pred njim sta želi Julka in Tončka. Med sika-

njem srpov se je mešalo hihetanje. Bog ve, kakšne pogovore imata? O fantih, kajpak!

Po kolovozu je prižvižgal Matevž. Z zavihanimi rokavi, s koso čez ramo je vihral po rebri.

»O, Julka, kaj se vse domišliš!« je vzkliknil, ko jo je zagledal. »Si se tudi ti zapičila v všenico? Ali jo boš podrla! Ti pa, ti!«

Julka se je dvignila, zaslonila oči z dlanjo in pogledala.

»Matevž, norčeval bi se rad, kajne? Misliš, da sem kar tako?«

»Saj pravim: kar za njo! Danes mora pasti, če si prava žanjica. Lažja je šivanka, kakor srp,« jo je podražil.

»Veliko ni z njo, ne,« se je oglasila Tončka. »Jaz trikrat nesem na snop, ta pa enkrat.«

»Enkrat, ampak je takrat za cel otep,« ji je oponesla.

»Kam pa, kam?« je Matevža prestregel štepec in počasi stopal proti kolovozu.

»Za živino kositi v Graben!« Matevž se je ustavil pri vozu, ki sta ga hlapec in štepec samotež privlekla na njivo, vrgel koso z rame in se naslonil na lojtrnice.

»Tako ti povem, Matevž, letos bo pa dobra! Saj je zrnje kakor fižol.« Stari se mu je smehljaj, tako rad ga je videl. Saj si je res moral priznati, da je Matevž pameten fant. Ej, ej, ko bi punčare imele pamet, je pomislil na Julko. Lahko bi jim bilo dobro, pa se same trgajo od dobre.

»Si ti že začel žeti?« je Matevža že kar za gospodarja štel, četudi je bil stari še trden ko dren.

»Še prav nič. Naj še prizori. Pa saj, kje naj pa žanjice dobim. Tako sem mislil, da bi vaši dve prosil,« je rekel glasno, da bi oni dve lahko slišali. Nekoliko je zardel in umaknil štepcu oči.

»Bosta že pristopili,« je bil stari zadovoljen. »Saj sta kot ogenj! Še Julka, kakor bi človek ne mislil.«

Matevžu je bilo, da bi se ob njenem imenu iz srca zasmel. Julka, Julka, kar zavriskal bi!

Razgovarjala sta se dolgo. Štepec je bil prijazen z Matevžem, kot bi komaj mogel biti s svojim otrokom. Nalahno je hvalil Julko, Novo upanje mu je vstajalo v srcu. Saj srečo želi otroku, ne sebi. Matevž bi

pa tudi ves dan stal oprt na voz, z očmi pri brhkih žanjicah. O, je opazil, da se je Julka ozrla po njem. Tako živo ga je pogledala, da se mu je zmedel pogovor z očetom. Zadrega se mu je pokazala na obrazu. Sunkoma je podrsal z roko po lojtrnici. Zasklelo ga je. Zadrli si je trščico globoko v dlan.

»Še prisadi se ti lahko, če ne boš precej ven vzel,« je zaskrbelo štepca. »Morda ima naša šivanko.«

»Julka, imaš šivanko?« je s polnim pogumom zaklical Matevž.

»Se boš šivati učil, kaj?« se je zasmejala Julka in ustavila srp.

»Zadrli sem se, pa še ne tako malo.«

»O, revež!« Vrgla je srp iz rok, popravila ruto in stekla po jopico na kraj njive.

»Ti bom jaz ven vzela, sem bolj vajena,« se je približala vsa zaripla v obraz. Znoj ji je tekel po licu. V zadregi je mečkala robec in si brisala pot. Oče je odkreval, da znese na kup še zadnje snopje. Tako milo in vdano je pogledala Matevža, kot bi ga hotela prositi odpuščanja.

»Če me ne bo bolelo,« se je šalil.

»Še čutil ne boš.« Njeni drobni prsti so se oklenili njegove roke. Ko bi mu trščico jemala ves dan iz dlani, ko bi mu prebadala roko, pa bi ne čutil. Šele zdaj je videl, kako je Julka lepa. Rokavce se imela samo do komolcev. Temna rdečica ji je zalivala lice. Oči so ji žarele kakor plamen. Izpod rute se je izmuznil kodrček in pobožal Matevževo roko. V levem ušesu se ji je svetil obroček. O, ta Julka! Ni se je mogel nagledati. Zdravje, smeh, sama pomlad je kipela iz nje.

»Boš v nedeljo doma?« se je zasmejala in šivanko vhodla v bluzo na prsih.

»Zakaj vprašaš?« je bil radoveden.

»Naučil bi me žvižgati, ko si tako lepo žvižgal sem po poti.«

»Fantom se že poda, dekletom pa ne... Na polju je zdravje, ne pa v hiši za šivalnim strojem.«

Prijel jo je za zagorelo lice.

»Ti, bodi pameten,« ga je ujela za roko in ga odrinila. Oba sta se smejala kakor dva razposajenca.

Poravnajte zaostalo naročnino!

»Srajca je narejena, zakaj pa ponjo ne prideš? Saj se kakor ogiblješ naše hiše. Oče te pa tudi pogrešajo...«

»Morda...« Zataknilo se mu je, prestopil se je in prijel za koso.

»Kaj morda?« je tiščala. »Povej no, povej!«

»Po pravici rečem,« je dejal skoraj užaljen. »Morda bi komu ne bilo všeč... Saj sama veš komu.«

Julka je razumela njegove besede in je nekoliko prebledela.

»In če ti jaz rečem, da se oglasi; ali se boš še izgovarjal?«

Zamahnila je z roko ob misli na Tineta.

»Pridem, Julka, ker ti praviš.« Takrat mu je bilo, da bi jo objel. »Julka, kako si dobra!« Prijel jo je za roko, ni mu je izmaknila. Kar skrili so se njeni drobni prsti v njegovi dlani. Zadrhtela je, ni spregovorila besede. Že daleč v kotlini so udarili glasovi:

Ti boš pa mamico s sabo peljala,
ona bo v gornji izbici spala,
midva pa v svetli kamnici,
ki so jo nalašč za naju zidali...

»Ti Matevž, ti navihani!«

Vsa nasmejana se je Julka ozrla za njim. Ko se je prikazal na obronku gozda, mu je s srpom pomahala.

»Za njim pojdi, za njim!« se je zahihotala Tončka, zvezala snop in ga vrgla od sebe.

»Saj sem vedel, da se mlada žerjavica sama razvname. Kdo bi mogel poznati pota do src? Še trn v dlani zbližuje mladino,« se je posmihal štepec.

»Alo, punc, bomo kar zdajle voz naložili! Pa še hlapca pokliči, Julka; za mejo kosi,« je mehko in prijazno dejal oče.

II.

Vaški fantje

Jakobova nedelja je bila vroča, da je žetelo od tal. Po njivah so bila že sama strnišča, le Smrekar še ni požel; pa je bilo zrelo, da je kar šumelo. Ljudje so komaj čakali nedelje. Polegli so po senci, da bi se vsaj malo odpohili.

Julka je slonela pred hišo; staro obleko je razdirala, da jo bo pre naredila. Dopoldne je že minilo, a popoldne se ji je zdelo

dolgo, kot bi se vleklo v večnost. A ko so se sence raztegnile po dolini, se je kar precej zmračilo. Še hiteti je morala odpravljati. Kar samo so pustili. Oče je šel za mrvo. Nekaj je slišal, da jo Potokar prodaja. Kajpak Potokarja tudi vijači za denar. Pri njem sold sodla ne učka. Pastir je na paši, hlapec pa s fanti nori, Bog ve kod. Čudno, da Tončka ni tako dolgo. Z Vrhovčevo Štefo sta šli k nauku, pa sanjata pri vsakem človeku.

Komaj je dobro zakurila, pa je bil trden mrak. Misli so ji opletale vso vas. Tineta so poiskale in se pogovarjale z Matevžem, ki se kar nič ne pokaže. Oh, vsaj v nedeljo bi šel med fante; gostilne se izogiblje kot pokopališča...

Pri večerji so bili vsi doma. Tončka je ravno pred očetom prišla in se je delala, kakor bi bila že vse popoldne doma. Še preoblekla se ni; sam Bog, da so v temi večerjali. Bili so zgovorni. Oče je poceni kupil mrvo; za dva voza jo bo, pa take kot misel. Tončki se jih pa tudi ni zmanjkalo.

Na dolgo so škrbale žlice po skledi; izza kozolca se je vzdignil mesec. Svetli prameni so se razlili skozi okno in začrtali podolgovate lise po podu in stenah. V Dolu je nekdo hripavo zavriskal, nekje v dolini je zalajal pes.

»Že spet,« je zagodrnjal oče. »Pri Dolarju je tako, kot bi imeli svatbo.«

»Da bi videli Zamanovega,« se je zasmejala Tončka. »Ves pot je bil njegov. Iz meje v mejo se je zaletaval.«

»Da jih sram ni,« je povzel oče in zmajal z glavo. »Dolarja bi bilo treba naznani. Vino prekupuje, žganje skrivaj prodaja. Njegova bajta je res zakleto gnezdo. Mlad svet se shaja tam. Dolar vsak sold prestreže; ob ponedeljkih se pa smeje s polnimi žepi.«

»I, saj ves teden garajo, vsaj v nedeljo naj si privoščijo.«

Julki ni bilo všeč. Najraje bi se potegnili zanje. Pobrala je žlice in skledo, zganila prt in vse skupaj odnesla v vežo.

»Škarpov si res lahko privošči, kajne?« Oče je poiskal v mizi cigaro in si jo prižgal. Bil je miren, besede mehke in tihe. »Raztrgan hodi, da noben cigan ne tako; kar zasluži pa zapije. Da si upa še v dru-

ščino... Ali pa Zamanov! Kako mati pred vsakim toži, da ji krađe kokoši in žito, vse, kar mu pride pod roko, pa v Dol nosi za pijačo. O, ko bi ga imel kdo...»

»Danes je dajal za pijačo, da je vse od miz teklo,« je dejal hlapec.

»Drugi ste se pa napajali, lakomniki! Doma imaš vino in kruh, nikar ne lazi v Dol,« je bil oče kar hud.

Oglasila se je pesem zategnjena in vreseča. Močni glasovi so se zaletavali v Breg in zamirali v odmevih.

Tončka je šla pred peč in zaprla vrata za seboj.

»Slišiš,« se je nagajivo namuznila.

Julka je prisluhnila s pridržanim dihom. Precej je spoznala Tineta. Jemal je na visoko, s pijanim glasom je prevzemal vse.

»Ves dan že razsaja po Dolu,« Tončka je jezno in zaničljivo pogledala Julko.

»Tine,« je ta prestrašena zrla v sestro. Postavila je skledo na ognjišče, nekaj tre-

nutkov molčala, segla pod nazaj zavezano ruto.

»Saj ni res, kaj lažeš!« Izgovorila je proseče, v glasu je trepetala bolečina.

»Sem ga videla,« se je branila Tončka. »Pili so, peli in vpili na vse grlo. Najbolj glasan je bil on. Harmoniko so tudi imeli,« je dodajala in čakala na učinek svojih besed. »Tine je klel, da se je kar kresalo,« je nadaljevala mirno in odločno. Sestra je poslušala kakor v omotici. »Grozil je, sama ne vem komu. Da ga bo, pa da ga bo. E, veš, kaj ti rečem: če si res štepčova, pa ga ne boš nikoli več pogledala.«

Tončka je užaljena stopila na prag.

»Tine,« je vzdihnila Julka in se oprla na ognjišče. Sestrine besede so jo rezale; mislila je, da ne bo prenesla. Ko bi jo zdajle videla Tončka, bi se iz dna duše pokesala svojih besed. Da ji govori tako maščevalno in priliznjeno in vendar tako boleče! Obrisala je od zatajenih solz vroče oči. (Nadaljevanje prihodnjic.)

Gospodinje se pogovarjajo

Pred nekaj tedni me je obiskala stara znanka, s katero se nisva videli že skoraj leto dni. Po kratkem in prisrčnem pozdravu sva obe hkrati vzkliknili: Kako živiš, kako gospodinjš v teh časih? Ni to nič čudnega, da je po pozdravnih besedah bila takoj na vrsti beseda o gospodinjstvu. Saj so to danes najvažnejši pogovori med gospodinjami.

Ker imam navado, da ob vsaki primeri ali neprimerni priliki sleherno znanko ali prijateljico vprašam po kakih novih iznajdbah in odkritjih v kuharski umetnosti, mi je takoj šinila v glavo misel; ta moja znanka bo pa gotovo povedala kaj novega s tega področja. Danes ima besedo moja znanka!

»Kakor veš, sem se nekdanj zelo zanimala za kuharsko umetnost in da imam celo vrsto gospodinjskih in kuharskih knjig in zapiskov iz raznih časopisov. Danes se za vsa ta navodila »vzemi in mešaj« itd., ne zmenim. Sedaj, ko so skoraj vsa živila racionirana, si pomagam z vrtnimi in poljskimi pridelki. Izkoristiti je treba vsak listič, vejico ali koreninico, in sicer ne sa-

mo z gospodarskega, še bolj z zdravstvenega stališča. Kar čudno se mi zdi, da nekatere gospodinje mečejo v zaboje za smeti, ostanke in olupke razne zelenjave; vsaka zelenjava in sadje vsebuje zlasti v lupini in listih zelo važne snovi, ki so za ohranitev našega zdravja nujno potrebne.

Sedaj ko mesne juhe ni, pripravljam postne ali zelenjadne juhe skozi ves teden vsak dan na drugačen način in z drugačnim okusom. Ako kuham ostanke razne zelenjave, kožice česna in čebule (slednja da juhi tudi lepo barvo), pretlačim vse skupaj skozi sito. S to vodo razredčim prežganje, popražen riž ali kašo, zakuham rezance ali makarone itd. Samo ob sebi je umevno, da morajo biti ostanki zelenjave zdravi in dobro očiščeni.

S prikuhami se dosti ne ukvarjam. Po juhi dam na mizo izdatno enotno jed. Glavna sestavina take jedi je riž, makaroni, ješprenj, kaša, fižol, krompir; ru-

Čim bolje izvršiš kako delo, tem boljša postaneš sama.

mena ali zelena kolerabica, zelena, korenje, peteršilj, zelna glava itd. so pa dodatki, od katerih dodam enkrat te, enkrat druge. Našteta živila pa imajo svoje zahteve glede časa, da se skuhamo do mehkega. Za pripravljanje takih jedi porabim mnogo čebule.»

Strme sem poslušala svojo znanko, ko mi je takole preprosto in po domače pripovedovala o svoji kuharski umetnosti v teh izrednih časih. Vprašala sem jo še, če in kako pripravlja z raznimi nadomestki to ali ono močnato jed.

»Močnata jed je pri nas sedaj redkokdaj na mizi. Tozadevnih nadomestkov še nisem uporabljala.«

Tako sva končali najin gospodinjski pogovor.

N. Z. iz Ljubljane.

Gospodinje, kaj pravite k temu? Radi smo dali prostora zgovornim gospodinjam, da se pogovore. Saj bomo vse imele koristni od tega. In sodelovale bomo tudi vse. Pričakujemo še mnogo glasov. — Op. uredništva.

Naši razgledi

Krompir je naša glavna hrana. Doma je v Južni Ameriki in so ga zanesli v Evropo v 16. stoletju kot okrasno rastlino. Šele v 18. stoletju je njegov razvoj privedel do tega, da je krompir postal gospodarska rastlina. V začetku imenovanega stoletja so pričeli krompir uporabljati kot hranilo. Kdor je že bil v Berlinu, ve, da se veliki »Lustgarten« imenuje tudi »Kuchengarten«; tam je za Friderika Velikega še rasel krompir kot okrasna rastlina. Ko pa so začeli krompir porabljati tudi za hrano, je ta vrt dobil onole drugo ime. Kmalu so kmetovalci poskušali z raznimi vrstami krompirja, ki so jih križali, kakor marsikatero druge rastline, doseči čim boljše vrste krompirja. Vedno bolj so ga uporabljali za prehrano ljudi in za krmo živini. Danes pa je v vsej Evropi krompir glavna hrana bogatih in revnih. Zlasti zdaj v vojski bi vsakršna druga hrana ne zadostovala, ako bi ne bilo tudi krompirja. V dobrih letinah da na dobrih njivah hektar 100 do 150 stotov. Dobri kmetovalci pa to množino močno prekose. Največ krompirja se porabi za krmljenje, to je 40 odstotkov; za ljudsko prehrano do 35 odstotkov; 15 odstotkov se hrani za posad v prihodnji pomladi, nekako 10 odstotkov pa se porabi za industrijske svrhe (špirit, škrob i. dr.).

Masaža. Beseda ima svoj izvor v grški besedi »masso«, to je tipati, gladiti, gnesti. Tako razumemo pod masažo negovanje telesa ali posameznih udov z rokami, četudi privzamemo še kakšna druga sredstva (aparate). Z rokami namreč gladimo, drgnemo, gnetemo, trkammo in stresamo ud ali

del telesa, ki naj ga z masažo negujemo. Ta nega je bila že pri starih narodih splošno v rabi za zdravljenje obolelih udov; že Hipokrat jo je priporočal. Le polagoma, in sicer v najnovejših časih, so ljudje prišli do spoznanja, da je taka nega telesa tudi zdravemu človeku zelo koristna. Ne le sportniki, tudi ljudje, ki si hočejo ohraniti telo zdravo in prožno ter odporno, se poslužujejo poleg gimnastike tudi masaže. — Žene, zlasti one v utrudljivih poklicih, naj bi se je posluževale, seveda pa na pravičen način. Sedanji čas zahteva od nas mnogo odpornosti in vztrajnega dela; zato ne hodimo mimo prilik, ki se nam nudijo za to!

Lan. Nekako ob prevratu stoletja so v naših krajih močno popustili setev lanu. Vzrok za to je bila trgovina z bombažnim blagom, ki ga v prejšnjih časih nismo poznali. Dočim je prej staro in mlado nosilo le perilo, pa tudi vrhnjo obleko le iz platna, mnogokje celo iz hodnega platna, so takrat začeli segati po tanjšem, mnogo prijetnejše izgledajočem blagom: kotonino, ki je bila vrhu tega še lepo pobarvana, in kmalu so bili v njej tudi razni vzorci, ne sicer vtkani, kakor v domačem ali tudi kupljenem platnu, ampak le naslikani na površju. Spočetka so ti novi blagovi zelo vabili, četudi so se kmečki ljudje norčevali, češ da si je kramar barvo nazaj izgovoril; barvo so puščali na telesu in na drugi obleki. Seveda se je to kmalu izboljšalo in so nastajale vedno nove vrste bombaževine, ki so pred vojno stale včasih smešno nizko ceno. Nikoli pa niso vse te zvrsti dosegle kakovosti platnenih izdelkov. Saj vemo, da

sta v prejšnjih časih lan in konoplja pomenila v kmečkem gospodarstvu temelj za vprašanje obleke, ki jo je kmečka družina potrebovala. Šele v zadnjih letih pred vojno so se kmetje zopet streznili in začeli sejati lan, da pridobe zopet za celo družino trpežno obleko in perilo; vendar ga ne pridelamo niti 20 odstotkov doma, drugo pa je treba uvažati. — Iz lanenega semena pridobivamo tudi dobro in izdatno laneno olje. Morebiti nas bo zopet vojska naučila, da pričnemo zopet spoštovati rastlino, ki je bila našim prednikom tako znana in zlasti slovenskim gospodinjam v ponos, ko so pripravljale bale svojim hčeram in odpirale skrinje, polne belega platna.

Hripavost in prehlad. Prav v tistem času smo, ko skoro vsaka družina toži, da je cela vrsta družinskih članov prehlajena. Razni domači čaji prav dobro preganjajo prehlad in njegove spremljevalce. Ogle dati pa si hočemo še eno zdravilno sredstvo, ki pri nas še ni dovolj znano, kakor to zasluži. Že naše stare matere so poznale to sredstvo in smo zlasti otroci kaj radi prišli kaj blizu, da smo dobili nekaj sladkega, četudi nismo bili prehlajeni. — Debelo črno ali tudi belo redkev, tako, ki jo jemo med fižolom, osnažimo in dobro umijemo. Korenino ji prirežemo, da je ostane samo mal konček. To korenino izdoblamo, da ima toliko cevko, da gre svinčnik vanjo. Na debelem koncu (pri listih) odrežemo gladko stran cel pokrovček. Zdaj imamo prostor, da lahko z nožem izdoblamo vso notranjost redkve. Paziti moramo le, da kje kakšne stranske stene ne preluknjamo. Ko smo tako redkev izvotlili, stresemo vanjo kandis-cukra in pokrijemo s pokrovom, ki smo ga prej lepo stran odrezali. Redkev, napolnjeno s kandisom, postavimo s korenino, ki je zdaj kakor cevka, v kozarec. Kandis se začne v redkvi tajati in kaplja pri cevki v kozarec. Tega redkvinega soka naj bolnik, ki je hripav, ali ki kašlja, jemlje nekaj kavinih žličk na dan. Tolika množina zadošča za enkratno hripavost. Ako je več družinskih članov, ki potrebujejo tega zdravila, je treba pač večkrat to pridobivanje sladkega sirupa ponoviti.

O branju. Star in izkušen vzgojitelj je napisal sledeča navodila za branje:

1. Beri le, ako s tem ne zanemarjaš svoje dolžnosti. Ne beri predolgo, da ne

utrudiš duha, ne postaneš nepazljiva in prezreš tako vse drobne, a važne misli knjige.

2. Beri le dobre knjige; kajti čas, ki ga imaš na razpolago za branje, je dragocen. Slabe knjige te zapeljujejo v slabo in ti nikoli ne koristijo. Iz dobrih knjig pa imaš trajno korist.

3. Beri take knjige, ki so te posebno zajele, zopet in zopet; njih vrednost boš šele potem spoznala in po vsakem ponovnem branju imela večji užitek.

4. Ne prebiraj samih romanov, ampak tudi druge poučne knjige ter tudi pesmi, ki zelo blažljivo vplivajo na čustva. Tudi življenjepisi velikih mož in žena naj ti bodo večkratno berilo.

5. Beri vselej počasi in pazljivo. Ne hlastaj samo za dejanjem, ampak tudi v mislih ponavljaj, kar si brala.

6. Varuj knjige in jih imej snažne in v redu. Ne slini prsta, ko obračaš liste; to je grda navada. Za knjige imej določen poseben prostor, ako že nimaš knjižne omare ali police.

7. Knjig ne posojaj, pa si jih tudi sama ne izposojaj. Knjiga, ki je tvoja last, bo tudi vsebinsko postala vsa tvoja.

Na Filipinih so bogata ležišča kromovih, manganovih in železnih rud. Železne rude imajo do 60 odstotkov železa, kromosome do 34 odstotkov kroma; prav tako so tudi manganove pridobitve zelo bogate. Krom je za izdelovanje jekla neobhodno potreben. Zedinjene države so pridobivale 20 odstotkov svoje porabe kroma prav na Filipinih. Zdaj izkorišča Japonska vse te rude.

Cepljenje pri raznih boleznih. Pri vsaki bolezni se v človekovem telesu vrši boj med povzročitelji bolezni in protibolezenskimi snovmi, ki so v telesu. V krvi se namreč razvijajo protistrupi, ki pri ugodno potekajoči bolezni premagajo povzročitelje bolezni in človek tako ozdravi. Dokler so ti protistrupi še učinkoviti, človeka ne potare ista bolezen. Človek pa ne more vsake bolezni sam prestajati, da bi postal »imun« (neobčutljiv) za bolezen; zato navadno umetno povzroče, da živali zbole za tisto boleznijo in se v njih razvijajo varnostne snovi. Le-te izvzamejo iz živali, jih primerno pripravijo in z njimi cepijo človeka, da ga tako obvarujejo pred nalezbo bolezni.

Naše žitarice so nastale iz divjih trav. Ljudje iz prazgodovine so bili pastirji in ribiči in lovci; šele pozneje so postali kmetovalci, to je obdelovalci polja. Začetek tega je bilo to, da so semena raznih trav začeli uporabljati za prehrano. Te divje rastoče trave pa so imele zelo drobno seme in so bile dvoletne; treba je bilo s posebno nego zvečati njihovo seme in jih napraviti enoletne. — Najstarejša žitarica je ječmen. Doma je v Afriki kot divji ječmen in so ga najprej pridelovali v Egiptu. Zrna pa niso mleli, kakor je zdaj navada, ampak so jih žgali na isti način, kakor jih žgemo še dandanes za kavo. Jedli so kar tako žgan ječmen. To so dokazali obrabljeni zobje, pa tudi vsebina želodca in črevesja pri mumijah. — Pšenica je prišla šele pozneje v naše kraje. Prav tako tudi drobnozrnata rž, ki je prišla s pšenico iz Male Azije v naše kraje.

Barometer ne služi samo za določanje vremena, ampak še posebno na določanje in merjenje višin. Z barometrom ugotavljamo razliko zračnega tlaka, kar je pogoj za lepo ali grdo vreme: pri visoko stoječem barometru imamo lepo, pri nizko stoječem pa slabo vreme. V večji višini se zračni tlak zmanjša. Tako lahko v zvezi s tem določimo višinsko lego kakega kraja iz zračnega tlaka, to je iz razlike med krajem v nižini, za katerega vemo nadmorsko višino, in pa krajev, kjer barometer kaže višino zračnega tlaka. Prav tako tudi na ta način izračunavajo višino poleta aeroplana. Seveda pa tam in v te svrhe ne uporabljajo barometra z živim srebrom in z nerodno kljukasto cevjo, ampak tako zvani aneroid, ki je lahko prenosljiv in izkazuje tudi najmanjše izpremembe zračnega tlaka.

Žolčni kamni. Prav v sedanjih časih se mnogokrat sliši, da se je morala ta ali

ona dati operirati zaradi žolčnih kamnov. V starih časih te vrste bolezni niso poznali. Tudi do predzadnjih časov je bila ta bolezen še neznana in so jo zdravili le z mnogimi poskusi. Šele v zadnjih letih vršijo zdravljenje z operacijo žolčnega mehurja s tem, da izvzamejo notri stvorjene kamenčke iz njega. V zadnjem času smo brale v časopisih, kako se stvorijo žolčni kamni. Sestavine žolčnih kamnov so tudi sicer porazdeljene po človekovem telesu, in sicer v tekočem stanju; take so tudi popolnoma neškodljive. Žolčni kamni nastajajo šele, ko se te sestavine strde. Kadar se teh snovi nabere po človeškem telesu toliko, da se začno kupičiti v raznih krajih, tako n. pr. prav v žolčnem mehurju ob malem kristalčku sečne kisline, je to začetek žolčnega kamenčka. Snov se potem kupiči, da nastajajo nove plasti in moremo po operaciji posebno težkih primerov videti žolčne kamenčke od velikosti drobnega peska do lešnikove ali celo orehove velikosti. Ako tak kamenček prežemo, vidimo več plasti, ki morebiti odgovarjajo letom, v katerih so se ti kamenčki tvorili. — Umevno so potem grozne bolečine, ki jih prestaja bolnik ob napadih, ko se ti trdi predmeti pritiskajo na nežne in zelo občutljive stene žolčnega mehurja in ko mu ni drugače stalnega ozdravljenja kot z operacijo.

Čas je zlato. So ljudje, ki cenijo vrednost denarja šele potem, ko so ga zapravili; prav mnogi pa delajo tako tudi s časom. Uro za uro puščajo, da premine in odhiti, in šele ko začne življenje samo tako brzeti, kakor da gre h koncu, delajo načrte za boljšo izrabo časa. Toda brezbržnost in lenoba sta se že morebiti tako ukoreninili, da se način življenja več ne da predruščiti. Izgubljeno bogastvo se lahko nadomesti s pridnostjo, izgubljeno zdravje se zopet pridobi z urejenim življenjem in zdravlili, pomanjkanje znanja se nadoknadi z učenjem, izgubljenega časa pa ni mogoče dobiti nazaj, izgubljen je za vedno.

Delo. Vsako delo ima trojno plačilo. Prvo je tisto, ki je v denarju. Drugo je v zavesti, da smo trud tega dela porabili za dobro stvar. Tretje plačilo pa je v koristi, ki jo imajo pri tem drugi. To plačilo je najboljše.

*Matere, žene, dekleta, pod
vašim oplivom naj med
nami zopet zaživi pobožna
molitev angelskega
češčenja!*

Naša posvetovalnica

Novo leto je zopet tu. Naš posvetovalni kotichek je v preteklem letu razpravljaval in rešil dolgo vrsto drobnih vprašanj, ki sicer niso bila tako važna, da bi se zaradi njih svet podrli. Toda tudi drobne zadeve gospodinje, matere, vzgojiteljice, služkinje, obrtnice so važne in zlasti v sedanjih časih še posebno važne, ko vsako tudi drobno delo, pravilno, smotno in dobro opravljeno, pomeni važen člen v celotnem delu naroda. Zato tudi za novo leto odpiramo to rubriko za vse one, ki imajo tako ali tako drobno zadevo, ki ji same ne morejo priti do dna, je ne izpeljati ali se vsaj ne ogniti brez posebne škode. Ker je krog Vigrednic številan in sestavljen iz najrazličnejših ženskih poklicev, smemo upati, da bomo naša vprašanja tudi v tem letu medsebojno pravilno reševale. Ako bi se pa primerilo, da bi kakemu vprašanju ne bile same kos, bomo poprosile kakega strokovnjaka za pomoč.

Vabimo vse Vigrednice, ki imajo kakršno koli vprašanje za rešiti, da ga pošljejo ali prinesejo v uredništvo: Slomškova ulica 1, pritličje. Vse bralke pa vabimo k skupnemu reševanju teh vprašanj! Vse na skupno delo!

Odgovori na lanska vprašanja

K 33. Cvetlični lončki se krušijo. Prepričana sem, da niso dovolj ali ne pravilno žgani. Ko se lončena posoda iz gline (ilovice) izoblikuje, jo potem postavijo v peč in žgo. Morebiti so bili ti lončki premalo ali preveč žgani? Mogoče tudi, da ilovica, iz katere so narejeni, ni bila dobro obdelana, ne enakomerno vlažna ali je imela kako drugo nepopolnost. Zadnji čas je lončena obrt prišla že nekako iz mode in je morebiti tudi to vzrok, da tovrstni obrtniki ne izdelujejo več prvovrstne robe. — Seveda je težko reči, kako bi se odpo-moglo, da bi se lončki ne krušili. Zdi se mi pa močno prav, ako Vam svetujem, da cveticam nikoli toliko ne zalivajte, da bi stala voda v podstavkih. Ta voda potem

razmaka lončke in osnovne skodelice, da se potem rade krušijo, pokažo in razlete. — Morebiti bo še katera druga vedela kak pameten svet k temu vprašanju? Prosimo!

M. V., O. — dv.

Nova vprašanja

Razpokana koža na rokah. V zimskem času koža na rokah razpoka. Navadno sem kupila glicerina, da sem si z njim roke večkrat namazala. Glicerina pa sedaj ni mogoče dobiti. Ali je kateri naročnici znano kako drugo sredstvo, bodisi da je isto kupila, bodisi da je sama pripravila kako domače mazilo za mazanje razpokane kože na rokah. — Za odgovor ali za navodilo se že vnaprej zahvaljuje M. K., Lj.

Iz uredništva in uprave

Z današnjo številko stopamo v novo leto 1944. Kakor si prijatelji in znanci ob prvem srečanju v novem letu voščijo srečno, blagoslovljeno novo leto, tako tudi me. Vsaki naročnici, vsaki bralki Vigredi ob novoletnem snidenju sestrsko stisnemo roko z iskrenim in prisrčnim voščilom: »Blagoslovljeno novo leto! Naj bi novo leto izpolnilo vsaj eno željo nas vseh: da bi po vsem svetu zavladal božji mir!«

Tudi v novem letu bo prihajala Vigred vsak mesec v vse domove naših naročnic, ki so ji doslej že odprle vrata. Zelo rada bi prihajala tudi še k onim tisočem, ki so bile nekoč že prav dobre prijateljice, pa zdaj zaradi vojne vihre ne more do njih. Za vse te se v upravi hranijo vse številke, ki jih niso prejele in tako bo tudi v bodoče. Saj pričakujemo od vseh kak glas, da vemo, da še žive in se še zanimajo za svoj list.

Stare prijateljice in dobre znanke pa se bodo potrudile, da bodo razširile krog Vigrednic z novimi naročnicami. Vsem naročnicam sporočamo, da znaša naročnina za leto 1944. L 15.—.

K zvestemu skupnemu delu vabita za novo leto uredništvo in uprava.

Erscheint monatlich - izhaja mesečno. — Preis - cena L 15.—. — Herausgeber - izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra cesta 80. — Schriftleiter - urednik Zora, Poženel, Slomškova ulica 1. — Zadrúžna tiskarna (Maks Blejec), Ljubljana.